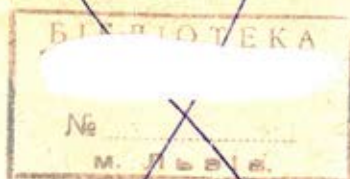

III - 57
434
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том V

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1956

57
НЗ4

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том V

стисаю

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1956

Описанная нами фауна из обнажений окрестностей г. Бучача и сел Подзамочка, Чехова и Сорók представлена следующими формами: *Oncophora socialis* Rzehak, *Chlamys seniensis* Lam. var. *lomnickii* Hilb., *Cardium* cf. *paucicostatum* Sow., *Panopea menardi* Desh., var. *rudolphi* Eichw., *Meretrix gigas* Lam., *Venus cincta* Eichw., *Perna* cf. *rollei* Hörn., *Perna* cf., *Ostrea gryphoides* Schloth. var. *buczaczensis* Lomn., *Gryphaea* cf. *cochlear* Poli var. *novicularis* Brocc., *Donax intermedia* Hörn., *Diplodonta trigonula* Bronn., *Congeria sadbergeri* Andrus., *Melania* cf. *obsoleta* Lomn., *Caliptrea chinensis* L.

При рассмотрении фауны не трудно заметить преобладание в ее составе стеногалинных форм, что говорит о близкой к типично морской солености вод бассейна, в котором существовала эта фауна.

Места, откуда происходят изученные нами образцы с фауной, представляли неглубоководные (сублиторальные) участки бассейна, возникшего, по всей вероятности, в результате кратковременной верхнегельветской ингрессии в область размытой поверхности более древних пород.

ПАЛЕОЗООЛОГИЯ

ДО ВИВЧЕННЯ ФАУНИ АНТРОПОГЕНОВИХ ХРЕБЕТНИХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І. Г. Підолічко

Під час роботи палеонтологічної експедиції Інституту зоології Академії наук Української РСР в 1953 р. в Тернопільській області було відкрито ряд місцезнаходжень викопних решток хребетних, що залягали в антропогенових (четвертинних) відкладах. Розкопки і вивчення цих місцезнаходжень в районі міст Чорткова і Кременця дали ряд нових фактів, що висвітлюють історію фауни і палеогеографії півдня СРСР.

Південніше Чорткова, в с. Синякове, близько 20 років тому були зібрані рештки фауни хребетних, які зберігаються в Природознавчому музеї Львівського філіалу Академії наук Української РСР.

На підставі вивчення матеріалів, зібраних під час польових робіт в 1953 р. в районі м. Чорткова, с. Синякове і м. Кременця, та лабораторного вивчення матеріалів синяківської фауни, що зберігаються в Природознавчому музеї Львівського філіалу АН УРСР, є можливість дати коротку характеристику фаун згаданих місцезнаходжень, які послідовно змінювалися в часі.

Чортківська фауна

Місцезнаходження: м. Чортків Тернопільської області УРСР, лівий берег р. Серету (притоки Дністра).

Умови залягання: в давньому гроті, що утворився у вапняних пісковиках тортонського віку (на місці древньої карстової воронки), вивпненому червонуватожовтими середньозернистими пісками алювіального походження.

Геологічний вік: ранній гоміцен (визначено колагеновим методом).

Кістконосна лінза з червонуватожовтого піску завдовжки близько 3 м, потужністю до 80 см знаходилась на глибині близько 3 м від поверхні. З півдня до пісковика, що утворював навіс, і до кістконосною лінзи підходять червонуваті суглинки і глини. Вони утворюють делювіальний покрив древнього, нині захороненого схилу.

Склад фауни. На підставі якісного і кількісного обліку решток кісток, зібраних в 1953 р. *, встановлено склад Чортківської фауни, наведений в табл. 1.

Таблиця 1

Назва тварини	Кількість кісток, шт.	Кількість тварин, екз.
Бурозубка звичайна (<i>Sorex araneus</i>)	1	1
Бурозубка середня (<i>Sorex macropygmaeus</i>)	1	1
Землерийка блярина (<i>Blarina ucrainica</i>)	1	1
Довгокрил (<i>Miniopterus</i>)	4	3
Нічниця (<i>Myotis</i>)	1	1
Борсук (<i>Meles meles</i>)	1	1
Куницеви (<i>Mustelidae</i>)	1	1
Гієна (<i>Hyaena</i>)	2	1
Носорог (<i>Rhinoceros</i>)	1	1
Тур (<i>Bos primigenius</i>)	4	1
Олень звичайний (<i>Cervus elaphus</i>)	1	1
Сіноставець малий (<i>Ochotona pusilla</i>)	4	3
Соня-вовчок (<i>Glis glis</i>)	4	2
Ховрах середній (<i>Citellus cf. undulatus</i>)	1	1
Ховрах малий (<i>Citellus cf. suslicus</i>)	1	1
Мишівка (<i>Sicista</i>)	1	1
Хом'ячок (<i>Cricetulus migratorius</i>)	2	2
Сліпак (<i>Spalax cf. leucodon</i>)	1	1
Полівка мімоміс (<i>Mimomys</i>)	23	5
Полівка аллофайоміс (<i>Allophajomys</i>)	219	60
Лемінг (<i>Lemmus cf. lemmus</i>)	1	1
Горобець ** (<i>Passer</i>)	2	1
Часничниця (<i>Pelobates</i>)	14	8
Жаби (<i>Rana</i>)	12	6
Змії (<i>Ophidia</i>)	44	2
Ящірки (<i>Lacerta</i>)	17	5
Черепахи (<i>Testudinidae</i>)	8	3
Всього	372	115

Синяківська фауна

Місцезнаходження: с. Синякове Чортківського району Тернопільської області, лівий берег р. Серету.

* Крім автора, в зборах цього матеріалу брали участь О. Л. Короткевич, В. І. Тарашук, В. О. Топачевський.

** Визначення М. А. Войцвєвського.

Умови залягання: давній грот в товщі вапнистих пісковиків тортонського віку, виповнений жовтим піском — продуктом перемиву морських міоценових пісків.

Геологічний вік: ранній плейстоцен (визначено колагеновим методом).

Кістконосний горизонт у вигляді лінзи жовтого озалізованого піску потужністю від 10 до 130 см залягав на глибині близько 6 м від поверхні. Крім кісток, в кістконосному горизонті були знайдені копроліти гієн та інших хижаків. Список тварин, визначених на підставі матеріалу, що зберігається в Природознавчому музеї Львівського філіалу АН УРСР *, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Назва тварини	Кількість кісток шт.	Кількість тварин екз.
Вихухіль (<i>Desmana moschata ternopolitana</i> subsp. nova)	6	1
Кріт (<i>Talpa europaea</i>)	2	2
Лилик (<i>Vespertilionidae</i>)	1	1
Ведмідь (<i>Ursus spelaeus</i>)	34	3
Борсук (<i>Meles meles</i>)	13	3
Гієна (<i>Hyaena</i>)	3	1
Вовк (<i>Canis lupus</i>)	8	2
Носорог шерстистий (<i>Rhinoceros antiquitatis</i>)	16	1
Зубр (<i>Bison priscus</i>)	1	1
Олень звичайний (<i>Cervus elaphus</i>)	93	5
Козуля (<i>Capreolus capreolus</i>)	2	1
Заєць (<i>Lepus europaeus</i>)	1	1
Сіноставець малий (<i>Ochotona pusilla</i>)	4	2
Бобер (<i>Castor fiber</i>)	2	1
Хом'як (<i>Cricetus cricetus</i>)	25	5
Хом'ячок (<i>Cricetulus migratorius</i>)	2	1
Щур водяний (<i>Arvicola amphibius</i>)	1	1
Полівка сіра (<i>Microtus arvalis</i>)	3	1
Орел (<i>Aquila</i>)	1	1
Дрібні птахи (<i>Passeres</i>)	13	3
Жаби (<i>Rana</i>)	6	2
Всього	237	39

Місцезнаходження в с. Синякове внаслідок розробки вапняку було зруйноване і полеонтологічно вичерпане ще в 1939 р.

Внаслідок того, що заповнювачі печерно-грових пустот обох місцезнаходжень, які є кістконосним горизонтом, являють собою середньозернисті піски, подібні за забарвленням і літологією, геологічний вік викопних кісток визначити досить важко. Проте як на

* Ми мали можливість в 1940 р. врахувати весь матеріал, зібраний в с. Синякове; частина дрібних форм синяківської фауни надійшла в колекцію відділу палеозоології Інституту зоології АН УРСР і вивчалась останнім часом разом з матеріалом з м. Чорткова.

підставі видового складу, так і на підставі даних аналізів, виконаних за колагеновим методом (метод прожарювання), удалось встановити, що синяківська фауна є значно пізнішою (плейстоценовою) за чортківську і що остання також не цілком однорідна, а має в своєму складі невелику домішку пліоценових або досить близьких до них за геологічним віком форм. Подібне визначення геологічного віку фауни зазначених місцезнаходжень найбільш імо-

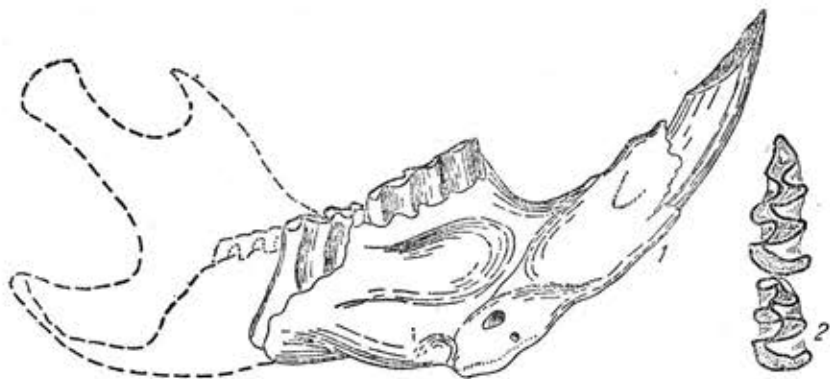

Рис. 1. Нижня щелепа (1) і перші два корінних зуби (2) лемінга (*Lemmus cf. lemmus*) з гоміценових відкладів Чорткова Тернопільської області. $\times 5$.

вірне, оскільки інші методи менш надійні в зв'язку з тим, що кістковий матеріал був нагромаджений живими птахами, звірами та текучою водою. В захороненні чортківської фауни основну роль відіграли хижі птахи, які залишали в гроті погадки. В синяківському місцезнаходженні велику роль відіграли не тільки хижі птахи, а й хижі звірі. В обох місцезнаходженнях є також домішки кісток, занесених в карстові порожнини і в гроти потоками дощової і річкової води. Ці особливості захоронення свідчать про те, що в районі Чорткова протягом значного періоду — від пізнього пліоцену до середини плейстоцену — були вапнякові скелі з невиповненими гротами і карстовими порожнинами, що в значній мірі визначається геологічною давністю долини р. Серету, русло якої опустилось протягом антропогену майже на 100 м. Це в свою чергу свідчить не тільки про інтенсивність річкової ерозії, а й про інтенсивність підняття місцевості протягом антропогену.

Особливої уваги заслугоує наявність в чортківській фауні справжніх лемінгів (*Lemmus*), трохи дрібніших за звичайних лемінгів (*Lemmus lemmus*) і трохи більших, ніж сучасні лісові лемінги (*Myopus schisticolor*). Знахідка представників справжніх лемінгів (рис. 1) в ранньому гоміцені України свідчить про те, що спочатку представники цієї групи не були специфічними мешканцями тундрової зони і їх ареал обіймав не тільки лісову, а в значній мірі і лісостепову зону.

Полівка аллофайоміс (*Allophajomys*) чортківської фауни була масовим гризуном того часу. Її рештки знайдені нами також в пізньому пліоцені нижнього Дніпра, на р. Молочній і на Азовському узбережжі. В цілому її ареал охоплював територію від Західної Європи до Китаю включно. В Китаї вона описана під назвою *Arvicola terrarubrae* [8], а в Європі під рядом назв [5], зокрема під назвою *Allophajomys* [6]. Характерною особливістю цієї полівки

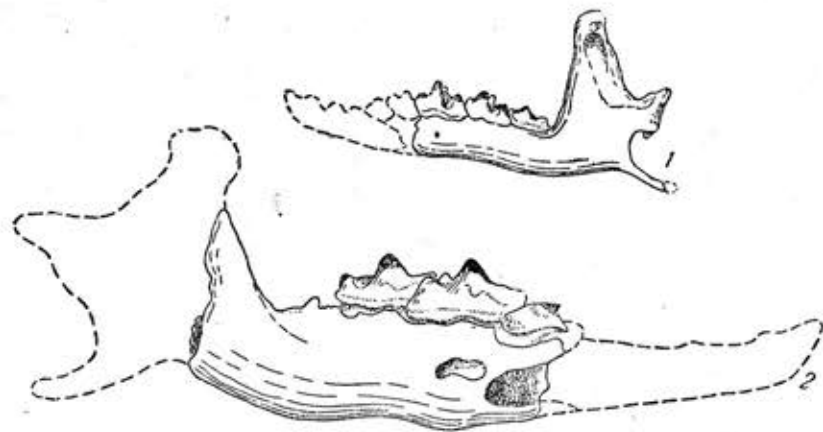

Рис. 2. Нижні щелепи бурозубки середньої (*Sorex macropygmaeus*) (1) і блярини української (*Blarina ucrainica*) (2) з гоміценових відкладів Чорткова Тернопільської області. $\times 5$.

є те, що вона вже втратила корені на корінних зубах, проте сліди коренів у деяких екземплярів ще добре помітні.

Наявність у складі чортківської фауни представників американських землерийок (*Blarina*), середньої бурозубої землерийки (*Sorex macropygmaeus*) (рис. 2), як і весь склад цієї фауни, свідчить про те, що тоді мусив ще існувати сухопутний зв'язок з Північною Америкою, європейський суходіл був поширений далі на захід. Клімат північного Причорномор'я в порівнянні з сучасним був сушіший (аридніший), біоценотичні відношення видів і їх кількісне співвідношення були відмінні від сучасних, але фауна того часу майже повністю складалась із сучасних родів і видів.

Знахідка в Чорткові землерийки блярини є новиною для Європи. Вона свідчить, що нам відомі ще не всі викопні форми, які зв'язують фауну Європи з фауною Північної Америки.

Землерийка блярина з Чорткова являє собою нову форму, яку ми назвали *Blarina ucrainica* (рис. 2).

Ця форма блярини крупніша, ніж представники цього роду, які живуть в Північній Америці, проте досить близька до них. Довжина і ширина M_1 $2,4 \times 1,8$ мм, довжина і ширина M_2 $2,1 \times 1,3$ мм, найбільша висота нижньої щелепи на рівні M_1 3,0 мм. Протоконід і метаконід на M_1 і M_2 сполучені поперечними гребнями, але їх

вершини добре помітні, що слабше виявлено на зубах у *Blarina brevicauda*, *B. talpoides* та інших сучасних представників цього роду. Фауна з м. Чорткова і з с. Снякове добре відображає дальшу еволюцію компонентів фауни цієї місцевості, причому в плейстоцені масовими видами гризунів стають вже не ті, що були в пізньому пліоцені і ранньому гоміцені. Це явище добре пов'язується з постпліоценовими палеогеографічними змінами на південному заході території СРСР, зокрема із значним зменшенням арідності,

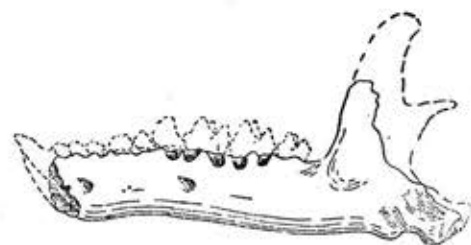

Рис. 3. Нижня щелепа вихухоля тернопільського (*Myogale moschata ternopolitana* subsp. nova) з плейстоценових відкладів с. Снякове Чортківського району Тернопільської області. $\times 2$.

що в свою чергу пов'язано із збільшенням площі Північної Атлантики і початком формування Балтійсько-Біломорського басейну [2]. Можна також відзначити, що у фауні с. Снякове представники комаходних — кріт (*Talpa*), вихухіль (*Desmana*) — трохи менші, а такі гризуни, як хом'яки (*Cricetus*) і хом'ячки (*Cricetulus*), трохи більші у порівнянні з сучасними представниками цих родів з Тернопільської області або інших місцевостей півдня СРСР (вихухіль). В зв'язку із сказаним сніяківську форму вихухоля ми виділяємо в новий підвид *Desmana moschata ternopolitana* subsp. nova. (рис. 3). Ця форма вихухоля характеризується такими особливостями: тип — нижня ліва щелепа № 30—289 (колекція відділу палеозоології Інституту зоології АН УРСР) значно менша, ніж у сучасного *Desmana moschata*; загальна довжина щелепи № 30—289 (без зубів) 30 мм, у сучасного вихухоля з Ворошиловградської області — 37 мм; товщина щелепи № 30—289 на рівні M_1 2,6 мм, у сучасної форми — 2,8 мм; довжина зубного ряду (по альвеолах) без перших двох різців у № 30—289 18,3 мм, у сучасної форми — 19,5 мм.

Про дальші зміни у фауні Тернопільської області свідчить голоценова фауна, виявлена на півночі цієї області в 1953 р.

Кременецька фауна

Місцезнаходження: м. Кременець Тернопільської області, урочище Дівочі Скелі* на висотах Кременецьких гір, що межують з долиною річки Ікви і розташовані на її правому березі.

Умови залягання: тріщини і карстові порожнини в сарматських вапняках, вивопнені лесовидними суглинками делювіального походження.

* Місцезнаходження цієї фауни на Дівочих Скелях нам указав археолог М. І. Островський.

Геологічний вік: ранній голоцен (визначено колагеновим методом).

Склад фауни за даними 1953 р. наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Назва тварини	Кількість кісток шт.	Кількість тварин екз.
Мамонт (<i>Elephas primigenius</i>)	4	2
Кінь первісний (<i>Equus equus</i>)	5	2
Зубр (<i>Bison priscus</i>)	7	2
Олень звичайний (<i>Cervus elaphus</i>)	8	1
Олень північний (<i>Rangifer tarandus</i>)	30	3
Байбак (<i>Marmota bobak</i>)	40	4
Ведмідь (<i>Ursus</i>)	5	1
Ховрах крапчастий (<i>Citellus suslicus</i>)	1	1
Лемінг копитний (<i>Dicrostonyx torquatus</i>)	1	1
Полівка економка (<i>Microtus oeconomus</i>)	3	2
Полівка (<i>Microtus ex. gr. arvalis</i>)	4	2
Заєць (<i>Lepus</i>)	12	1
Всього	120	22

Кременецькі гори, розташовані в північно-західній частині лісостепової зони Європейської частини СРСР, зараз мають багато рис Полісся (склад флори і фауни) на загальному фоні Лісостепу. Ця особливість зв'язана не лише з географічним положенням району Кременця, але і з елементами вертикальної зональності. Вертикальна зональність відбивалась на природі цього району і раніше, а тому змішаний характер кременецької ранньоголоценової фауни не є, на наш погляд, чимсь виключним. Під впливом Балтійсько-Біломорського басейну в той час, який ми розглядаємо, навіть такі невеликі гори, як Кременецькі, сприяли утворенню різноманітних ландшафтно-географічних умов цієї місцевості, впливаючи, таким чином, і на фауну, яка в цілому і тоді мала лісостеповий характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Б. С. Виноградов, Заметки о палеарктических леммингах, Ежегодник зоол. музея АН СССР, 1925.
2. И. Г. Пидопличко, О ледниковом периоде, в. 2, 1951.
3. И. Г. Пидопличко, Новые данные о фауне позвоночных антропогенных отложений Тернопольской области, ДАН СССР, т. 100, № 5, 1955.
4. D. Elliot, A Synopsis of the mammals of North America, 1901.
5. M. Hinton, Monograph of the voles and lemmings, 1926.
6. Th. Kormos, Neue Wühmause aus dem oberpliocän, Neues Jahrb. für Mineralogie etc., 69, 1932.
7. G. Simpson, The principles of classification and a classification of mammals, 1945.
8. P. Teilhard de Chardin, The fosille from locality 18 near Peking, Palaeontologia Sinica, N. S. 9, 1940.

К ИЗУЧЕНИЮ ФАУНЫ АНТРОПОГЕНОВЫХ ПОЗВОНОЧНЫХ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

И. Г. Пидопличко

Резюме

В работе приводятся новые сведения о местонахождениях ископаемых остатков мелких и крупных позвоночных, погребенных в антропогенных (четвертичных) отложениях. Раскопки и изучение этих местонахождений были проведены сотрудниками отдела палеозоологии Института зоологии АН УССР в 1953 г. в районе Черткова и Кременца. Материалы из пещеры в с. Синяково изучены в Природоведческом музее Львовского филиала АН УССР. Фауны Черткова, Синяково и Кременца отражают последовательное изменение видового состава фауны Тернопольской области во времени. Как это видно из приводимых списков животных, в плейстоцене массовыми видами грызунов становятся уже не те, которые были в позднем плиоцене и раннем гомицене. Подобное явление хорошо увязывается с послеплиоценовыми палеогеографическими изменениями на юго-западе территории СССР, в частности со значительным уменьшением аридности, что в свою очередь связано с увеличением площади Северной Атлантики и началом формирования Балтийско-Беломорского бассейна.

В районе Черткова впервые в пределах Европы найдена землеройка блярина, являющаяся новой формой, названной нами *Blarina ucrainica* [3]. Находка этого вида показывает, что нам известны не все ископаемые формы, связывающие четвертичную фауну Европы с фауной Северной Америки.

Новая форма выхухоли из с. Синяково — *Desmana moschata ternopolitana* subsp. nova — характеризуется такими особенностями: тип — нижняя левая челюсть № 30—289 (коллекция отдела палеозоологии Института зоологии АН УССР) значительно меньше, чем у современной *Desmana moschata*; общая длина челюсти № 30—289 (без зубов) 30 мм, у современной выхухоли из Ворошиловградской области — 37 мм; толщина челюсти № 30—289 на уровне М₁ 2,6 мм, у современной формы — 2,8 мм; длина зубного ряда (по альвеолам) без первых двух резцов № 30—289 18,3 мм, у современной формы — 19,5 мм.

ЗООЛОГІЯ

ЕЛЕМЕНТИ ЕКОЛОГІЇ ТА ШКІДЛИВА ДІЯЛЬНІСТЬ РУДОЇ ЛІСОВОЇ ПОЛІВКИ В ПІВДЕННО-ЗАХІДНІЙ ЧАСТИНІ УКРАЇНИ

К. А. Татаринів

В південно-західній частині УРСР розташовані величезні масиви широколистяних лісів, загальна площа яких перевищує 800 тис. га. Основною лісоутворюючою породою тут є бук європейський, надзвичайно цінна в господарському відношенні порода. В Закарпатській області букових лісів найбільше. Вони займають 85% усієї площі, зайнятої широколистяними лісовими породами. В Чернівецькій області бучини займають 53,4% загальної площі листяних лісів, в Станіславській — 49%, в Дрогобицькій — 34,7%, а у Львівській — 24,8% (Коліщук, усне повідомлення). Таким чином, букові ліси розташовані в гірських і передгірних районах Східних Карпат, тобто на території, яка за існуючим адміністративним поділом належить до Закарпатської, Чернівецької, Станіславської, Дрогобицької та Львівської областей УРСР.

Як в усіх гірських країнах, в Карпатах рослинний покрив має добре виявлену поясність, що відбиває зональний характер змін ґрунтово-кліматичних умов по вертикалі. Як на північних, так і на південних схилах Карпат рослинність утворює передгірний, нижній гірський лісовий, верхній гірський лісовий і субальпійський пояси. Особливо добре поясність виявлена в найвищій частині Східних Карпат — Чорногорах, Горганах, а також в Гуцульських Альпах (Ярошенко, 1947; Косець, 1949; Гринь, Косець, 1954 та ін.).

У передгір'ях, до 300—350 м н. р. м., переважають дубові і дубово-грабові ліси, у нижньому гірському лісовому поясі, від 350 до 800—900 м н. р. м., — букові ліси, а у верхньому гірському лісовому поясі, від 800 до 900 і навіть 1200 м н. р. м., — темнохвойні ліси з пануванням смереки і ялини.

ЗМІСТ

Палеозоологія

П. П. Балабай, До класифікації роду <i>Poraspis</i> Kiaer	3
С. І. Пастернак, Матеріали до характеристики пектинід крей- дяних відкладів Волино-Подільської плити	14
В. О. Горецький, Фауна онкофорових шарів Поділля	24
І. Г. Підплічко, До вивчення фауни антропогенових хребетних Тернопільської області	45

Зоологія

К. А. Татаринів, Елементи екології та шкідлива діяльність рудої лісової полівки в південно-західній частині України	53
Н. А. Полушина, До біології темного тхора на заході України	68
О. П. Кулаківська, Матеріали до пізнання специфічності моно- генетичних сисунів прісноводних риб	78

Ботаніка

К. А. Малиновський, І. В. Бережний, Матеріали до вивчення чагарничкових і напівчагарничкових пустищ Східних Карпат	81
В. М. Мельничук, Матеріали до еколого-кліматичної характери- стики субальпійського пояса Радянських Карпат	111
К. О. Улична, Зведений список листяних мохів Чернівецької об- ласті УРСР	126
А. С. Лазаренко, К. О. Улична, Гукерія блискуча в Східних Карпатах	145
В. Г. Коліщук, Букові праліси Закарпаття	150